

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput V. Gratiae Thomistice sufficientis natura uberiùs explicatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

agere. Nam (præter dicta n. 20. & 21.) gratia actualis dupliciter accipi potest, prout in nobis, & prout in Deo, uti dictum est n. 1. Gratia actualis prout in nobis, licet non det posse per modum qualitatis, seu facultatis potentia naturali superaddita (ob ea quæ ex S. Thoma dixi n. 12. 13. 14.) dat tamen aliquod posse, per modum gratia excitantis, dando non quidem voluntatem plenam & perfectam, sed tamen aliquod initium ipsius, licet imperfectum, nec sufficiens ad plene velle & agere; propter quod sic tribuit voluntatem sufficientem ad posse, ut non tribuat voluntatem sufficientem ad agere; eò quòd ipsi resistat concupiscentia validior, ad quam vincendam validior requiritur gratia, quæ, ipsam suam efficaciam vincendo, det agere.

32 Gratia actualis prout in Deo, utpote Deus ipse, sive Dei misericordia, dilectio & omnipotentia, sic gratuito operans in nobis velle imperfectum, ut parata sit operari velle perfectum, cessante in nobis obice validioris ex adverso concupiscentia, seu alterius indispositionis ex parte nostra: facile intelligitur quòd sit gratia sufficiens ad posse. Voluntas quippe nostra, per Dei misericordiam taliter paratam sufficienter elevatur ad posse in actu primo producere effectus, in ordine ad quos gratia dicitur sufficiens: quia, ut id possit, potentia naturalis ipsius compleri non debet per potentiam aliquam sibi formaliter intrinsecè superadditam (uti contra Thomistas nonnullos ostendi to. 1. de Deo dist. 7. q. 2. a. 3.) sed sufficit quòd compleatur per extrinsecam Dei misericordiam & omnipotentiam sibi assistentem, & assistendo paratam actus illos in ipsa & cum ipsa efficere, prout ibidem sufficienter explicatum est.

33 Nec tamen illa Dei misericordia, in qua consistit gratia actualis prout in Deo, est unquam sterilis, sed semper efficit aliquos in nobis actus, saltem imperfectos, scilicet illustrationes intellectus, piaque affectiones voluntatis, ut constat ex definitione, quæ à S. Thoma q. 24. de verit. a. 14. definitur, *miserericordia Dei, per quam interiorius motum mentis operatur*. Enimverò gratuita est quædam Dei erga nos dilectio; de qua 1. 2. q. 110. a. 1. S. Doctor ait, quòd cum diligere sit velle alteri bonum, Deique voluntas sit rerum causa; certum est gratiam, seu dilectionem Dei, semper aliquid (nempe id quod absolute vult) in anima ejus quem diligit, operari.

34 Nihilominus omnis gratia actualis non ideo dicenda est simpliciter efficax, sed secundum quid duntaxat (inquit Alvarez disp. 84. n. 9.) quia quando actus supernaturales sunt imperfecti, & ex natura sua ordinantur ad alios actus, sicut cogitare, desiderare & petere, tunc auxilium quòd dicitur efficax comparatione horum actuum, non debet dici efficax simpliciter, sed secundum quid, ut disput. 80. dictum est. Ceterum quando actus sunt perfecti in suo genere, sicut sunt fidei & charitatis, tunc auxilium quòd est effi-

cax respectu horum actuum, debet simpliciter & absolute dici efficax.

Tametsi ergo omnis gratia actualis sit efficax in ordine ad actus imperfectos; se sola tamen frequenter est inefficax, solumque sufficiens in ordine ad actus perfectos fidei, charitatis, conversionis, &c. ad quos actus illi imperfecti ex natura sua ordinantur. Et ideo interiori gratia, ad conversionem perfectam nos invitanti, heu! frequenter nimis in hoc statu naturæ corrupta resistitur, uti sapissime divina Scriptura & Patres contestantur, atque Innocentius X. merito definivit. Toties namque ipsi resistitur, quoties opus bonum, ad quod excitat, reipsa non impletur, concupiscentiaque (validiori delectatione voluntatem à bono opere retrahenti) consentitur. Quod non solum accidit peccatoribus, sed ipsis etiam justis, imperfectè solum ac semiplenè bonum opus volentibus, & ad illud nonnisi imperfectè & tepidè conantibus. Quibus ideo gratia simpliciter efficax necessaria est ad plene & perfectè volendum & conandum.

Si quæras, an gratia actualis, seu excitans, sic explicata, vera sit Christi gratia?

Respondeo 1.º. veram esse Christi gratiam; utpote ex Christi meritis collatam. Nihil enim proficuum ad salutem in statu naturæ lapsæ nobis confertur nisi ex meritis Redemptoris, nec est aliud nomen in quo oporteat nos salvos fieri.

Respondeo 2.º. esse etiam veram gratiam medicinalem. Quamvis enim infirmi hominis non perficiat, incipit tamen sanitatem.

Respondeo 3.º. eandem gratiam, quatenus inefficax est, non esse illam Christi gratiam, de qua Augustinus contra Pelagianos disputavit; utpote contra quos de gratia inefficaci, quæ tali, disputasse non legitur; sed de efficaci duntaxat.

CAPUT V.

Gratia Thomisticè sufficientis natura uberius explicatur.

AD uberiores ipsius explicationem, observandum 1.º. gratiam sufficientem, prout ab efficaci secernitur, maximam habere latitudinem, variosque gradus & effectus, alios aliis perfectiores, imperfectioresque, donec ad ultimum, seu principalem finalemque perveniat, ad quem gratia excitans, quam sufficientem Thomisticè appellant, ex natura sua, voluntateque Dei antecedente ordinatur. Quemadmodum enim varii sunt gradus effectusque voluntatis; sic & gratia. Est enim velle perfectum, est imperfectum. Ad illud necessaria est gratia efficax; ad istud sufficit gratia excitans & sufficiens.

Porro velle istud imperfectum varios etiam gradus habet; quorum imperfectissimus est prima tenuissimaque boni complacentia, quæ primus effectus est rosis cælestis, quo Deus

nunquam irrigat cor hominis, nisi, primum saltem istum complacentiam motum in ipso efficiat. Enimvero primum gratiarum imperfectarum, seu excitantium sufficientiumque (quæ respectivè ad actus perfectos inefficaces dicuntur) effectus est, saltem debilem motum mentis efficere erga bonum, imperfectamque voluntatem, usque dum gratia efficax plenam perfectamque de voluntatis & concupiscentiæ resistentiâ victoriam reportet. Interea verò quot non sunt piæ excitationes in homine peccatore? quot resistentiæ? quot imperfectæ victoriæ, dum voluntas bona, quæ esse incœpit, nondum idonea est perfectè superare priorem, vetustate roboratam? Ita dua voluntates (ait Augustinus l. 8. Confess. c. 8.) una vetus, altera novæ, illa carnalis, ista spiritalis, consurgunt inter se, dum sarcinâ sæculi, velut somno affilet, dulciter premitur peccator, & cogitationes, quibus meditatatur in Deo, similes sunt conatibus expurgis volentium, qui tamen, superati soporis altitudine, remerguntur. Cùm deliberant dare se Deo, ipsi sunt qui volunt, ipsi qui nolunt (pergit Aug. c. 10.) nec plene volunt, nec plene nolunt, donec abramptatur totum quo ipsos ligatus tener sæculum. Quod perfectò ordinatiæ nec subito fit, nec parvo tempore (maximè si peccator consuetudinarius sit) sed paulatim, gradatim, & post multos longosque conflictus inter naturam & gratiam, inter veterem hominem & novum, inter cupiditatem & charitatem, inter carnem & spiritum, prout expertus est Augustinus, quotidieque peccatores experiuntur. O quantis clamoribus introrsus (ait S. Laurentius Justinianus l. 2. de spirit. resurrect. animæ) quantisque exhortationibus sacris excitatur peccator, antequam de morte seu somno delictorum evigilet! sed vigil effectus, ò quot blanditiis, quot rationibus, quot promissionibus, quot exemplis, quot pulsatibus & flagellis, priusquam peccandi voluntatem abiciat, & sincero animo, atque deliberatione constanti, totus domino mancipetur obsequio! nec immeritò: tot quippe finibus tenetur adstrictus, quot sceleribus pragravatur; tantisque spiritalibus compeditis est vinculis, quanto caducis rebus immoderato inhaeret affectu. Captivatur consuetudine delinquendi, retrahitur a sensualitate, quæ poenitentia jugo colla subijcere recusat, repellitur suasionibus demonum, visibilium detinetur amore, amicorum & affinium detinetur blanditiis. Quis tot & tanta vincula momento tota dirumpat?

41 Deus quidem momento id potest, nec ipsi difficile est subito honestare pauperem, atque ad plenam conversionem quamlibet magnum & inveteratum perducere peccatorem. Verùm, ut sapienter advertit piissimus Cardinalis Aguirius disert. 8. in can. 11. & 12. Concil. Tolet. III., juxta cursum ordinariam, ea insignia & præstantissima dona non largitur subito, sed gradatim, ac mediâ impetratione factâ per opera pœnalia, in oratione, jejunio, eleëmofy-
na, & fletu, & planctu, aliisque mortifica-

tionibus corporis & animæ, per quos actus, divino auxilio exhibitos, impetrat peccator majora & uberiora auxilia ad dilectionem Dei, & contritionem, in eo gradu doloris ac detestationis de peccatis, ut simul cum Sacramento Pœnitentiæ in re suscepto, aut ejus voto in perfecta contritione clauso, sufficiat ad impetrandam peccatorum veniam. Idipsum observat Cardinalis Denhoffius in Instruct. Pastor. §. 9. Edit. Lovan. pag. 227. his verbis: Cùm animi statum, quo cum Deo reconciliari possint, non soleant exiguo tempore attingere, qui longâ peccandi consuetudine detinentur. Hinc oportet ut sese præparent precibus, humilibus ac piis operibus, & repetitis actibus virtutum, quæ vitis dominantibus adversantur. Quia... magnus peccator, magnâ misericordiâ opus habet, ut D. Bernardus serm. de tripl. misericord. dicit: Hanc autem misericordiam magnam non largitur Deus magnis peccatoribus sine præcedenti luctu gemituque, nec sine multa poenitentia exercitatione, flagitante hanc œconomiam justitiæ Dei, ut à Tridentino Concilio sumus edocti, dicente: Ad quam novitatem & integritatem, per Sacramentum poenitentia, sine magnis nostris fletibus & laboribus, divinâ id exigente justitiâ, pervenire nequaquam possumus. Sess. 14. c. 2. de poenit. Et sanè rationi prorsus est consentaneum, ut ad impetrandam à Deo magnæ misericordiæ beneficia, cuiusmodi sunt copiosa gratiæ opitulantis auxilia, quibus omninò & peculiariter opus est ad conversionem peccatoris, qui diutinâ vitiorum consuetudine languescit, longè major etiam præcedat apparatus poenitentia, quam si quis nuper admodum in crimen aliquod infortunio sit prolapsus.

At præter divinam justitiam, quæ id potestulat, ipsa quoque vitia, consuetudine adhaerentia, quæ vehementer ad peccatum stmulant, aliquo planè temporis spatio oppugnanda sunt ante absolutionem, ut Sacerdos, dum eam impendit poenitenti, sit morali modo certus hunc esse ab illis fati liberatum; quod tum demùm credere potest, cùm viderit frequentiam delictorum, ex consuetudine profluentium, per præcedentia poenitentia exercitia, ad hanc rem idonea, notabiliter esse diminutam, &c. Ipsimet Sapientes Gentilitatis naturali lumine agnoverunt, communique consensu tradiderunt, non transiri à peccato ad virtutem, ab amore mundi ad amorem Dei, ut finis ultimi, repente; sed per gradus ac pedetentim, ordinariè loquendo. Idque scite multum interest. Hic enim verissimum est vulgatum axioma: Multi ad sapientiam (dic tu ad amorem Dei super omnia) pervenissent, nisi putassent se pervenisse. Res magna & sublimis est amor Dei super omnia. Ad amorem verò tam sublimem, nec uno saltu, nec subito pervenire solet peccator, qui hactenus amore contrario plenus fuit. Quia, ut Arrianus dicit in suo Epicteto

I. I. c. 15. nihil magnum fit subito; cum ne
 uva quidem aut ficus. Si mihi nunc dicas, te
 velle ficum, respondebo, tempore esse opus:
 sine imprimis ut floreat, post fructum producat,
 denique maturescet. Ficus ergo fructus cum su-
 bito, unoque tempore non perficitur, animi
 humani fructum adeo brevi & facile compara-
 bis? Similiter Simplicius in Epictet. Recte...
 monet (Epictetus) à parvis, atque adeo mi-
 nimis esse incipiendum, ne, ut in Proverbio
 dicitur, figlinam à dolio auspicemur. Nam
 qui majora initio suscipit, facile succumbit,
 frustratur, fractis viribus fit imbecillior, def-
 perat. Qui vero à minimis incipit, semel uti-
 que fit aliquando robustior, fidentior, & melior,
 quam aliquando fuit. Nam (ut subjungit) cu-
 ratori animorum id cura esse debet... ut ipse
 malus habitus, & prava consuetudo destruat.
 Quod subito fieri non solet. Cicero orat. pro
 Sulla: Neque enim potest quisquam nostrum su-
 bito fingi, neque cuiusquam repente vita muta-
 ri, aut natura converteri. Plutarchus I. I. Mo-
 ral. de profecti virt. Non enim aliquis sapiens
 fieri potest, quanta esse potest maxima vitiositate
 in virtutis habitum omni accessione majorem pun-
 cto temporis mutata: quam (dico) vitiositatem non
 temporis aliquo spatio abjecerit, sed subito to-
 tam simul exuerit. Nostri vero hoc qui fieri af-
 firmant (Stoici) quantis seipos implicent mo-
 lestis, ac quam difficiles agitent quaestiones: quā-
 nam fiat ratione quod non animadvertit aliquis
 etiamnum sapientem se factum... eo quod lon-
 go temporis decursu paulatim addendis aliis,
 aliis detrahendis, ad virtutem progressus fecit,
 & quasi viam sensim carpens ad virtutem per-
 venit... Mihi quidem videtur facilius homo,
 si instar Caneis ex voto vir de muliere fieret,
 transformationem sui ignoraturus, quam ut non
 sentiat aliquis mutationem sui à timido, stulto,
 atque incontinente, fortis, prudens, temperans-
 que redactus, momentoque temporis à belluina
 in divinam vivendi rationem translatus... Nos
 autem cum in omni vitiorum genere, maxime
 autem inordinato, ac confuso animi statu gra-
 dus quosdam quantitatis inesse videamus (unde
 etiam est discrimen profectuum) pravitate in-
 star umbra dilabente, dum ratio animum sen-
 sim illustrat, atque expurgat, non putamus mu-
 tationis sensationem nullà ratione estimari. Ecce
 quomodo antiquissima Philosophiae sensus fuit,
 quod mutatio animi à vitio ad virtutem uno
 saltu non fiat.

43 Enimvero gratia, seu gratiae Author, ordi-
 nariè imitatur naturam, ita ut in ordine gra-
 tiae procedere soleat, sicut in ordine naturae.
 Verissimum namque est axioma: Gratia imi-
 tatur naturam. Cum ad id significantum Chris-
 tus à similitudine rerum naturalium, sensibi-
 liumque nos manuducere soleat ad cognitionem
 rerum supernaturalium, spiritualiumque. At-
 qui Deus in ordine naturae momento res per-
 ducere non solet ad suam integritatem, ma-
 turitatemque, sed sensim ac pederentim. Dies
 namque suum habet diluculum, auroram;

incrementum, priusquam meridiana lucis ple-
 nitudinem attingat. Nec homo in prima sui
 conceptione suam consequitur perfectionem;
 sed primum concipitur, deinde paulatim ma-
 gis ac magis formatur. Nec corporaliter in-
 firmus à maligno humore in corpore praedominante subito purgari solet, sed paulatim.
 Nec semen, mox ut terrae committitur, cres-
 cit in arborem; nec in spicam; minus in ple-
 num frumentum. Plena vero conversio mag-
 ni peccatoris, divinus est dies. Suum ergo
 (sicut dies naturalis) ordinariè habet dilucu-
 lum, auroram, incrementum, antequam con-
 sequatur plenitudinem, Peccator quoque con-
 versus, est homo de terreno, caelestis, de ani-
 mali spiritualis, de servo iniquitatis & cupi-
 ditatis, justitiae servus & charitatis. Ordina-
 riè ergo primum etiam concipitur, deinde
 paulatim formatur & perficitur, ut homo na-
 turalis. Praeterea peccator, ob praedominan-
 tem in se malignum cupiditatis humorem,
 est spiritualiter infirmus, qui à humore isto
 praedominante subito non magis purgari so-
 let, quam corporaliter infirmus. Gratia etiam
 conversionis est spirituale quoddam semen,
 per quod formatur in anima regnum Dei:
 ista namque similitudine Marci 4. Salvator
 utitur, ad significantum modum, quo re-
 gnum Dei, seu plena conversio, formatur
 in nobis, prout sancti Patres docent. At ve-
 rò regnum Dei, seu plena conversio, in no-
 bis plene & integre formari non solet simul
 & semel, sed paulatim & particulatim. Au-
 diatur Salvator ibidem v. 26. & seqq. dicens:
 Simile est regnum Dei, quemadmodum si ho-
 mo jaciatur semen in terram, & dormiat, &
 exurgat nocte & die, & semen germinet, &
 crescat, dum nescit ille: ultra enim terra
 fructificat, non statim plenum frumentum,
 sed primum herbam, deinde spicam, deinde
 plenum frumentum in spica. Unde S. Prosper, 44
 vel (ut aliis placet) Julianus Pometius l. 2.
 de vocat. Gent. c. II. Sicut in germinibus her-
 barum, atque lignorum, qua terra producit,
 non una species, nec unum in omnibus genus
 est, sed singula quaeque in sui seminis forma,
 & in sua stirpis qualitate gignuntur, plenum
 autem decorem non statim ut eduntur, acci-
 piunt, sed certis & ordinatis provehuntur argu-
 mentis, donec ad perfectam sui habitus quan-
 titatem per succedentia sibi incrementa perve-
 niant: ita & semina charismatum, plantaeque
 virtutum, non in omni agro cordis humani to-
 tum hoc pariter, quod sunt futura, nascun-
 tur; nec facile reperitur in exordio maturitas,
 & in inchoatione perfectio. Exerit quidem fre-
 quenter potens & misericors Deus mirabiles
 istos sua operationis effectus, & quibusdam men-
 tibus, non expectatà profectuum morà, totum
 simul quiddam collaturus est invehit... Mal-
 to tamen crebrior, multoque numerosior pars illa
 hominum est, cui particulatim quiddam supera
 largitas donat, accrescit, ut conferendum mu-
 perum causa de his etiam qua sensu collata pa-
 riantur.

riantur. Quidam acceptâ fide, diffidentia non carent... Quidam quod credunt, non intelligunt, & multi eorum in sua simplicitatis modulo detinentur. Multis verò citò intellectus lumen accipiunt. Ipsa autem intelligentia non in omnibus eundem habet vigorem... Et plurimi, cum fide & intellectu videantur ornati, laborant tamen indigentia charitatis, & his que fide & intellectu vident, nequeunt inherere, quoniam perseverari in eo non potest, quod non toto corde diligitur. Donum charitatis non semper ejusmodi est, ut quidquid ad plenitudinem ipsius pertinet, simul à percipiente sumatur. Est enim amor qui potest ab amore superari, & sæpè dilectio Dei ex mundi dilectione marcescit, &c.

45 Quoddamque, ut in pluribus, Deus non subito, sed paulatim in conversione magni peccatoris per gratiam suam procedat ab imperfecto ad perfectum, sicut procedere solet in ordine naturæ; docet etiam S. Thomas 1. 2. q. 113. a. 10. his verbis: *Communis & consuetus cursus justificationis est, ut Deo movente interius animam, homo convertatur ad Deum, primò quidem conversione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat. Quia charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Augustinus dicit tr. 5. in epist. Joan. Et 2. 2. q. 14. a. 4. ad 1. dicit, quod tam in bono, quam in malo, ut in pluribus, proceditur ab imperfecto ad perfectum. Unde in prior loco justificationem impii tunc miraculosam censet, & præter solitum & consuetum ordinem causandi effectum, cum conversio ipsius statim quamdam perfectionem justitiæ assequitur, sicut fuit in conversione Pauli, & sicut (ut antè dixerat) miraculosa est sanatio infirmi, cum aliquis infirmus sanitatem perfectam assequitur subito, præter solitum cursum sanationis.*

46 Et ratio est, quia ad perfectam conversionem Deus ordinariè non movet, nisi per gratiam suam peccatorem prius per varias dispositiones ad eam præparando, uti docet Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. A fide namque vel timore conversio illa capere solet exordium, promovetur spe, perficitur dilectione, peccatique detestatione inde profuente.

47 Ad solidum verò timorem concipiendum, ordinariè multà opus est consideratione novissimorum, tam attentâque mortis, judicii & inferni meditatione, ut hisce considerationibus mens totâ penetraretur. Tam facilè verò non penetratur peccator, qui cupiditatibus suis immerfus, ista non nisi leviter ac momentaneè recogitat, uti fieri solet. Nec anima, in hoc corruptionis statu, multùm affici solet cogitationibus momentaneis, ad prorsus abjiciendas res, quas multùm deperit. Nec facilè penetratur timore æternorum suppliciorum, temporalibus cupiditatibus velut absorpta. Facilè econtra sibi persuadet, mortem, divina judicia, suppliciaque æterna, à se esse remotis-

Tom. 1.

suma, istâque persuasione fascinata, conversionem suam in dies differt, de divina præsumens bonitate. Quam præsumptionem non parùm promovet sententia Molinistica, quæ peccatoribus omnibus, quamlibet magnis & inveteratis, gratiam tribuit, quâ converti possunt etiam potentia consequente, ubi & quando voluerint.

Nec spei motivo admodùm percellitur homo 48 carni immerfus, nec spem firmam facilè concipit, dum ad id quod sperat se pervenire non posse cognoscit, nisi per media, quæ sibi nimis amara videntur & difficilia. Et idè ordinariè non nisi sensim ac pedetentim ad spem firmam perducitur, per multam utique longamque misericordiam & gratiam Dei considerationem.

Tandem dilectio Dei ex toto corde non acquiritur, nisi mens penitus à contrariis affectibus avocetur; ad quod opus est seriâ cogitatione vanitatis perniciositatisque affectuum istorum; opus etiam præliis & colluctationibus magnis, inter cupiditatem, charitatemque, antequam charitas victrix sit cupiditatis, à qua proximè vincebatur. In principio verò charitas in peccatore (in quo cupiditas prædominatur) esse solet debilis; & antequam tanta fiat, ut ipsa prædominetur, mens tundenda & retundenda est multis & magnis piarum cogitationum ictibus, excitanda desideriis spiritualibus, fovenda carnalium desideriorum compressione, occasionumque fugâ, piis roboranda exercitiis, mortificationibus; orationibus, quibus tandem imperretur delectatio victrix, tantâque Dei ac justitiæ dulcedine anima perfundatur, ut tandem amarum ipsi sapiat, quod proximè dulcissimum sapiebat, jamque cruciet in mente, quod oblectabat in corpore; ita ut toto corde odio habeat ac detestetur, quod antè deperibat. Ad id verò immutandus est totus animæ fundus, transeundumque totaliter ab uno extremo in alterum. Quod fieri non solet absque medio, nec absque conflictu magno, & tempore non modico.

Atque hinc facilè quisque videt, qui ocu- 50 los præconceptâ opinione fascinos non habet, 1.º ad tot, tantos, & tam varios animi motus longam intervenire seriem piarum illustrationum, affectionumque, atque adè gratiarum ad eas excitantium; in qua aliæ aliis perfectiores sunt, actuique ultimo, seu plenæ totalique conversioni viciniore. 2.º in tam longa serie non omnes gratias potentiam tribuere proximam ad actum istum ultimum; sed tantò remotiorem, quanto effectus, seu actus, ad quem immediatè excitant, ab actu isto ultimo remotior est; tantò etiam propinquiorem, quanto immediatus effectus ipsarum ad dictum actum ultimum propinquius accedit.

Observandum 2.º omnes gratias illas ex 51 natura rei, atque ex voluntate antecedente Dei (cujus effectus est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem illum, om-

nibus communiter proposita, ait S. Thomas in 1. dist. 46. a. 1.) ad gratiam ultimam perfectamque, ad ultimum proinde perfectumque actum ordinari, sicut imperfectum naturā suā ordinatur ad perfectum, v. g. conceptio ad partum, dispositiones ad formam introductionem, inchoatio charitatis ad ipsius augmentum & perfectionem.

52 Per consequens observandum 3°. omnes gratias illas sic inter se connecti, ut nisi earum ordo culpā hominis interturbetur, cursusque sistatur, quisquis primam accipit, accepturus sit sequentes. Ex quo fit 1°. quod verè dici queat, Deum in prima illa gratia ceteras offerre, imò dare incipere, sic ut paratus sit perficere quod incœpit, nisi culpa hominis obstet. 2°. quod quisquis primam habet, in potestate sua ceteras habeat; ideòque plenè credere, sperare, diligere, converterique possit. Eò quòd Deus (uti proximè dixi) quod incœpit per gratiam sufficientem, seu excitantem, perfecturus sit per efficacem, nisi in homine inveniat obicem. 3°. quòd homo gratiam habens sufficientem, non habeat efficacem, ex defectu hominis provenit, non ex defectu Dei, ut docent, cum divina Scriptura, Concilium Tridentinum, & SS. Patres.

53 Siquidem Concilium Tridentinum sess. 6. c. 13. dicit, quòd justificati omnes, qui gratiam habent sufficientem ad perseverandum, in Dei auxilio firmissimam spem collocare debent: *Deus enim, nisi ipsi illius gratia defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere, ut Apostolus dicit ad Philipp. c. 1. v. 6. & cap. 2. v. 13.* Quæ Tridentini ratio, Apostolice sententia non solum procedit, de gratia efficaci ad perseverandum, sed & ad quamcumque piam actionem; ad quam iusti gratiam habentes sufficientem, habituri sunt efficacem, nisi in ipsis aliquid obstet: quia Deus, quantum est ex se, paratus est perficere quod incœpit, operando velle & perficere.

54 Unde Augustinus l. 2. de peccat. merit. c. 17. de gratia loquens adjuvante, seu efficaci, *Ut immutescat (inquit) quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est, qua hominum adjuvat voluntates, quæ ut non adjuvantur, in ipsis iidem causa est.* Et inducto paulo post prophetico testimonio Hierem. 10. *Scio, Domine, quia non est in homine via eius, nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos,* explicans verba immediate sequentia: „Corripe me, Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo; „*ramquam diceret (inquit) Scio, Domine, ad correptionem, adeoque ad culpam meam pertinere, quòd minus à te adjuver.* Author quoque librorum de vocat. Gent. l. 2. c. 26. de eo quem Deus vocat, adjuvatque, dicit quòd *de sua habet mutabilitate, si deficit; de gratia opitulatione, si proficit.* Et Anselmus l. de casu diab. c. 3. dicit, quòd diabolo gratiam

Deus non concessit, quia accipere ipse non voluit. Denique pluribus omittis, S. Thomas 1. 2. q. 112. a. 3. ad 2. *Defectus gratia prima causa est ex nobis; sed collationis gratia prima causa est ex Deo, secundum illud Osee: Perditio tua ex te, tanquam modo in me auxilium tuum.* Et 2. 2. q. 2. a. 5. ad 2. *Auxilium gratia, cum quo homo potest Deum diligere, & credere... quibus non datur, ex iustitia non datur, in penam precedentis, aut saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit.* Enimverò, ut idem S. Doctor ait l. 3. contra Gent. c. 159. *Deus, quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare (vult enim omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1. Timoth. 2.) sed illi soli gratia privantur, qui in seipsis gratia impedimentum præstant: sicut sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquid malum sequatur, licet videre non possit, nisi lumine solis sit præventus.* Et q. 3. de malo: *Ex indispositione hominis provenit, ut motio primi moventis non sit perfecta, ita ut perfectam operationem producat. Quæ indispositio vel est præcedens peccatum, vel est error, ignorantia, vel saltem inadvertentia, propter quorum aliquod motio Dei moventis sufficienter ad bonum non sit ita efficax, ut perfectam in homine operationem producat. Quæ omnia ex culpa hominis sunt.*

Triplex nihilominus circa hoc difficultas esse videtur. Prima in Angelis, qui ceciderunt. Secunda in primo homine, qui pauper cecidit. Tertia in homine ab infantia baptizato, primum postea peccante. Neque enim facile est in ipsis primam assignare culpam, propter quam ipsis negata fuerit gratia perseverantia. Quam tamen Angelis; & primo homini, & baptizato illi, ob culpam esse negatam, sequitur ex dictis, docetque S. Thomas in 2. dist. 5. innuitque Tridentinum supra, sicut & Augustinus, tam in locis commemoratis, quam in l. de corrept. & grat. & in l. de dono persever. Quo utroque loco dicit, quòd Angelus & homo suā culpā ceciderint, quòdque si voluissent, steterunt; & ideò non steterint, quia noluerunt; denique quòd si auxilium sine quo non, ipsis sine sua culpa subtractum fuisset, suā culpā non cecidissent. Gratia ergo necessaria ipsis sine culpa sua subtracta non fuit. Idque etiam disertè docet S. Anselmus loco citato.

Ad primam & secundam difficultatem respondeo, gratiam actualem, in statu naturæ integræ, libero Angeli, & primi hominis arbitrio subjectam fuisse, secundum Augustinum; neque enim fuit auxilium quo, sed sine quo non; non proinde ex se efficax, sed ex determinatione voluntatis angelicæ & humanæ. Et hinc non difficulter assignatur prima causa non perseverantiæ ipsorum: cum ipsissima fuerit voluntas ipsorum. Scio aliter respondere Thomistas, scilicet Angelis lapsis gratiam perseverantiæ negatam fuisse ob nimium affectum erga propriam excellentiam; Ada-

mo verò ob nimium affectum erga uxorem suam, antequam vel Angelus, vel Adamus peccatum suum consummaret, consummandoque mortaliter peccaret; & sic peccando gratiam amitteret. Quia per nimium affectum istum uterque se subtrahit ab ordine debito ad gratiam efficacem perseverantiam recipiendam, quam Deus utrique dare cœperat, ipsos in gratia creando, dandoque ipsis gratiam sufficientem, sive auxilium sine quo non, quo in ea possent perseverare. Gratiam ergo efficacem perseverantiam, quam ipsis dare cœperat, ante culpam non negavit; sed, postquam ei impedimentum suo illo affectu nimio præstiterunt, Deus quod inceperat non perfecit. In nimio proinde affectu illo, & Angeli, & hominis culpa incœpit, & istud culpæ initium causa fuit, quod nec Angelus, nec homo consideravit quod considerare debuit. Ex qua tandem culpabili inconsideratione uterque processit ad peccatum suum consummatum, Angelus se ad se velut ad finem positivè ultimum convertendo; Adamus de ligno vetito comedendo. Quod totum (secundum ipsos) isto contigit ordine.

Primò, Deus utrumque in gratia creavit, & gratiam utrique sufficientem ad perseverandum conferendo, gratiam ad id efficacem in ea dare incepit. Secundò, uterque, ex nimio affectu antè dicto, initiativè se culpabilem reddidit, deficereque incepit. Tertiò, propter culpabilem istum defectum gratiæ efficacis (quam dare cœperat) complementum Deus utrique denegavit. Quartò, uterque, gratiæ efficaci justè privatus, non consideravit, quod considerare debuit; nimium utique affectum istum esse obstaculum gratiæ ad perseverandum necessariæ; quod obstaculum eodem præcepto uterque cavere tenebatur, quo Angelus tenebatur in Deum se convertere, & Adamus de ligno vetito non edere. Quintò denique ex nimio illo affectu, inconsiderationeque, uterque processit ad peccatum suum consummatum, ad se utique convertendum ad seipsum, velut ad finem, & ad esum ligni vetiti. Ita utramque difficultatem expedire conatur Lemos to. 4. l. 4. p. 2. tr. 3. n. 89. 90. 91. & seqq. Verùm superest difficultas, qua de causa primo homini & Angelo negata fuerit gratia efficax, ad vitandum nimium affectum supra dictum; quem cum nulla culpa præcesserit, sine culpa præcedente secundum Thomistas, subtracta fuisse viderur. Nec video quomodo evacuari queat difficultas ista, nisi insistendo doctrinæ S. Augustini in l. de corrept. & grat. secundum quam gratia efficax, isto in statu, necessaria non fuit, sed sola gratia sufficiens, quâ uti noluerunt, ad affectum illum vitandum. Nisi hoc dicatur, dicendum erit Deum solâ suâ voluntate, absque prævia ipsorum, gratiam necessariam ipsis subtraxisse. Quod nec Augustinianæ doctrinæ consonum viderur, nec Angelicæ.

Ad tertiam difficultatem respondeo, ni-

Tom. I.

mium etiam affectum erga sensibilia bona, à quo pueri baptizati non avertuntur per christianam parentum educationem, posse esse causam negatæ ipsis gratiæ efficacis ad perseverandum in innocentia baptismali. 2°. peccatum originale esse primam causam & radicem istius denegationis, licet respectivè ad eos quibus est dimissum, nullo modo, permaneat quoad reatum. Sic enim docent sancti Patres, Theologice gravissimi, uti videbitur cap. 25. ubi difficultatem istam pro modulo explanabimus.

Observandum 4°. quòd licet (ut n. 52. dixi) quisquis primam habet gratiam sufficientem, v. g. tenuissimam boni complacentiam, malique displicentiam, ceteras, ipsam quoque efficacem, in sua habeat potestate, modo ibi dicto; non idèò tamen peccator per solam illam quam habet, primam gratiam, habet potentiam ultimò completam, proximèque expeditam ad actum ultimum, v. g. ad plenam conversionem; utpote ad quam plures aliæ gratiæ adhuc ipsi desunt, per quas boni complacentia, malique displicentia augeatur, promoveatur, perficiaturque usque ad plenum peccati odium, detestationemque; tamen si potentia ipsius tantò propius ad completam accedat, quantò magis promoveretur per gratias illas posteriores, & ulteriores; quarum tota series ad ultimum illum actum ordinatur.

Observandum 5°. quòd licet peccator, per solam illam primam gratiam, non habeat potentiam (etiam in actu primo) completam, proximèque expeditam ad actum illum ultimum; eam tamen habere potest, quia à Deo recipere potest gratias illas posteriores, & ulteriores, per quas potentia ipsius in actu primo compleatur. Cum Deus voluntate antecedente paratus sit eas conferre omni homini, iis obicem non ponenti.

Observandum 6°. nullam gratiam purè sufficientem ad actum illum ultimum tribuere potentiam consequentem (seu, ut Augustinus loquitur, possibilitatem cum effectu) sed potentiam antecedentem dumtaxat & in actu primo. Quia potentia consequens est per solam gratiam efficacem; ut constat ex innumeris sacris textibus, Sanctorumque testimoniis, quibus edocemur nihil nos facere, sive nullum à nobis actum pium effici posse absque gratia efficaci, potentia utique conjuncta vel conjungenda cum effectu.

Non idèò tamen præceptorum observantia impossibilis est homini, gratiæ efficaci destituto; utpote qui licet ea servare nequeat potentiam consequente, potest potentiam antecedente. Atque ita homo, gratiâ sufficiente instructus, absque efficaci, & potest, & non potest mandata servare. Potest potentiam antecedenti: quia non deest ipsi gratia proximè vel remotè sufficiens ad tale posse. Non potest potentiam consequenti: quia deest ipsi gratia efficax, sine qua potentia antecedens esse non potest conjuncta cum effectu.

Si dicas, potentiam illam antecedentem,